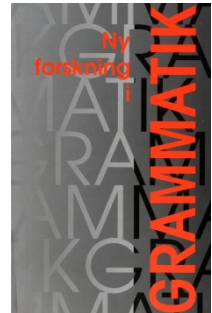

Ny Forskning i Grammatik

Titel: Epistemiske sætningsadverbier i dansk talesprog
Forfatter: Tanya Karoli Christensen
Kilde: Ny Forskning i Grammatik 19, 2012, s. 5-28
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet, 2012

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Ny Forskning i Grammatik (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Epistemiske sætningsadverbier i dansk talesprog

Tanya Karoli Christensen

Luckily, categorical theory and variation theory are separate enough that they need only share the general view of the language faculty. ... Beyond that, they have their own domains and ways of proceeding.

(Chambers 1995: 30)

1. Kategori og variation

Det vil ikke komme som en overraskelse for læsere af denne publikation at grammatikere søger efter konstans i sprogbeskrivelsen. Uanset om man helst benytter sig af beskrivelsesformer som regler, rammer, betydningspotentialer, instrukser eller noget helt femte, er det det kategorielle niveau man bevæger sig på. Ofte betragtes de sproglige kategorier også som **kategoriske**, dvs. som noget en form principielt enten hører til inden for eller uden for. Dette synspunkt nuanceres dog en del af erkendelsen af prototypicitet, se fx hvad Hansen & Heltoft skriver herom i *Grammatik over det Danske Sprog*:

I beskrivelsen af indholdssiden spiller prototypicitet en vigtig rolle. Man kan ikke på forhånd stille krav om at kategorier skal være skarpt afgrænsede. En kategori kan være prototypisk organiseret således at dens centrale medlemmer opfylder et bestemt sæt af hovedkriterier. Dens mindre prototypiske eller perifere medlemmer opfylder flere eller færre af disse hovedkriterier, og kategorien får således radial struktur.

Så langt følger vi aktuelle teorier om prototypisk organisation. Derimod accepterer vi ikke begrebet familielighed som strukturerende princip. Vi accepterer grader af tilhørsforhold til en kategori, og også gradvis overgang til andre kategorier, men skridtene skal være identificerbare. Glidende overgang til andre kategorier accepteres ikke. (Hansen & Heltoft 2011: 39)

På den anden side findes der udstrakt grad af variation i sprogbrugen. Det gælder især udtalemæssige forskelle, det traditionelle objekt for den variationelle sociolingvistik, men også syntaktisk variation og variation i brugen af diskursmarkører bliver undersøgt ekstensivt i disse år (Cheshire, Kerswill et al. 2005; Bresnan, Cueni et al. 2007; Cheshire 2007; Tagliamonte & Roeder 2009; Tagliamonte & Denis 2010).

Det er især teorier der ikke blot er kategorielle, men også kategoriske (som den amerikanske Columbia School, der opererer med monosemiske tegn, dvs. tegn der altid har et 1:1-forhold mellem indhold og udtryk, jf. Reid 1995) som udfordres af variationelle og probabilistiske modeller. Den psykologisk inspirerede eksemplarteori (eng. *exemplar theory*; se fx Pierrehumbert 2001) er en af de tilgange til sprog der nyder stor fremgang i disse år. I min optik er den interessant fordi den ikke nøjes med at insistere på at ethvert erfaret sprogligt fænomen lagres som detaljerede eksemplarer i vores langtidshukommelse (som den integrative lingvistik synes at gøre), men også at man nødvendigvis må foretage abstraktioner og kategoriseringer på baggrund af disse erfaringer. Det er noget uklart hvorvidt man kan operere med kategorier af velkendt, strukturalistisk aftapning, men fx Joan Bybee anerkender helt eksplicit at kategorisering er en forudsætning for at kunne lagre eksemplarer korrekt på indholdssiden (i stil med: “denne form *X* betyder ‘*Y*’ og kan derfor lagres sammen med andre ‘*Y*’-lignende former”). Hun skriver her specifikt om konstruktioner, men synspunktet gælder generelt:

... an exemplar representation of a partially filled construction would have experienced tokens mapped onto the constant parts of the construction exactly, strengthening these parts, while the open slots would not match exactly. If there are similarities (in particular, semantic similarities) among the items occurring in the open slot, a category for these items would begin to develop. (Bybee 2006: 718)

De eksemplarbaserede tilgange er gode til at håndtere variation, men foreløbig ikke så stærke i beskrivelsen af kategorisering. Sådan som jeg ser det, bør man kunne redegøre for begge dele inden for rammerne af samme teori. Med andre ord er jeg på ingen måde enig i tankegangen bag det Chambers-citat der indleder denne artikel. Tværtimod samtykker jeg fuldt og helt med Peter Harder når han fastslår: “Rather than being mutually contradictory, variation and structure can only be adequately understood as part of the same overall account” (Harder 2010: 270).

Det overordnede forskningsspørgsmål jeg stiller mig i disse år, drejer sig derfor om at tænke kategori og variation sammen, både teoretisk og metodisk. Jeg forsøger at tilnærme mig et svar med små, afgrænsede skridt, og har bl.a. besluttet mig for at holde mig inden for én indholdskategori, nemlig **epistemicitet**, det vil sige udtryk for vidensmæssig sikkerhed og usikkerhed. I denne artikel giver jeg et overblik over de første resultater af mine undersøgelser af epistemiske sætningsadverbier. Det er planen at udvide undersøgelserne til også at gælde andre epistemiske former som parentetiske sætninger af typen *tror jeg/ved du nok*, epistemiske modalverber m.m.

2. Epistemicitet og sætningsadverbier

Der er flere konkurrerende termer i litteraturen for det fænomen som jeg gerne vil undersøge, heriblandt epistemicitet, evidentialitet og modalitet (se Simon-Vanderberger & Aijmer (2007: 24-37) for en oversigt over et par hovedpositioner kaldet det brede og det smalle syn på evidentialitet). En gennemgående pointe er at man kan (og bør) skelne mellem angivelse af **styrken** for ens viden (i et kontinuum fra svag til stærk: *muligvis, måske – sandsynligvis, formentlig – helt sikkert, garanteret*) og angivelse af **kilden** til ens viden (fx angivelig, tilsyneladende). I overensstemmelse med hvad der synes at være fastlagt tradition i danske beskrivelser af disse forhold (jf. Boye 2006; Mortensen 2008) kan det første kaldes epistemicitet og det andet evidentialitet. Men da typen af evidens (fx 'erfaret ved selvsyn' over for 'hørt fra andre') også giver basis for en vurdering af hvilken styrke det propositionelle indhold bliver fremsat med, vil jeg bruge epistemicitet som en bred term for begge dele, og kun skelne i de tilfælde hvor det er relevant.

Udvælgelsen af relevante sætningsadverbier er sket på baggrund af lister fra Mortensen (2010: 92) og Jensen (2008). Princippet har været hellere at tage for mange med end for få. Jeg har dog valgt ikke at medtage samtlige de ekstra kandidater som Mortensen foreslår som mulige epistemiske former (2010: 94) da jeg finder at flere af dem enten er primært dialogiske (*da, jo*) eller argumentative (*altså, egentlig, faktisk*). Her spiller det også en rolle at især de sidste tre er stærkt polyseme og kan være overordentligt vanskelige at kategorisere som enten det ene eller det andet. For *jo* gælder det desuden at denne partikel er overhyppig i forhold til alle andre former – alene i BySoc1 (se afsnit 5) findes der over 14.000 forekomster! Det ville sinke kodningsarbejdet betragteligt at medtage netop denne partikel, og jeg har derfor i stedet valgt at gennemføre

en stikprøvebaseret kodning af 200 forekomster for at kunne vurdere hvilken rolle *jo* spiller for resultaterne (se afsnit 3.2).

3. Data og metode

De data der indgår i mine undersøgelser¹, består af de københavnske delkorpora af Sprogforandringscentrets store talesprogs-korpus. Det gælder dels de bredt kendte korpora fra Projekt Bysociolingvistik (BySoc), dvs. sociolingvistiske interview af informanter fra Nyboder i København foretaget i slutfirserne, dels genoptagelser af de samme informanter fra omkring 2006-2007, og endelig en gruppe yngre informanter (9. klasses elever) som er optaget så sent som i 2010. Det giver mulighed for sammenligninger på tværs af generationer (såkaldte *apparent time*-studier) såvel som på tværs af livsfaser (*real time*-studier), ligesom de nævnte data naturligvis er markeret for andre sociolingvistisk relevante kategorier som køn, klasse og alder.

Der indgår materiale fra 66 prioriterede talere, det vil sige talere som er blevet udvalgt til at opfylde kravene om vægtede kategorier, sådan at der er lige så mange mænd som kvinder, lige så mange arbejderklassetalere som middelklassetalere osv. I alt rummer materialet lige knap 1,27 mio. ord.

Til denne undersøgelse er materialet blevet håndkodet i Praat efter en kodningsmanual som bl.a. beskriver at flere af formerne kan være polyseme og dermed optræde i varianter som ikke er relevante for undersøgelsen (som når *nok* betyder 'tilstrækkeligt' eller *vel* betyder 'godt'), eller de kan være homografe med ord fra andre ordklasser (fx *vist* som enten er et sætningsadverbium² eller verbet *vise* i supinum (også kaldet participium); og lignende for andre som *bestemt* og *afgjort*). De to vigtigste kategorier mine studentermedhjælpere har skullet tage stilling til, er dels spørgsmålet om hvorvidt der overhovedet er tale om et sætningsadverbium (kaldet Ledtype i tabel 1), dels hvilken betydning det så har. Her skelnedes i udgangspunktet blot mellem epistemisk sikker (fx

-
1. Og her er jeg nødt til straks at tage forbehold for at der virkelig er tale om 'work in progress' – meget er endnu ikke analyseret til bunds, og der kan derfor ske mindre ændringer i tallene på et senere tidspunkt.
 2. For nemheds skyld skelner jeg i det følgende ikke mellem sætningsadverbier og modal-/diskurspartikler (sidstnævnte omfatter her *nok*, *vel* og *vist*). De har forskellige placeringmuligheder i sætningskemaet (og skifter betydning ved placering i fundamentfeltet), men som samlet gruppe kalder jeg dem sætningsadverbier.

former som *selvfølgelig, helt sikkert*) eller epistemisk usikker (former som *måske, sandsynligvis*). Det viste sig dog nødvendigt også at kunne udskille de varianter af *vel* som primært bruges dialogisk (hovedsageligt placeret i højre ekstraposition), se nedenfor.

Tabel 1 viser de forskellige kodningskategorier og giver eksempler på varianter herunder. Blandt andet blev tempusformen markeret for sætninger indeholdende et finit verbal, fx som TN (Tempus Nutid); for sætninger uden blev tempuskategorien opmærket med et nul (T0). Jeg vender tilbage til kategorierne Betydning, Placering, Subjekt og Verbal i løbet af denne artikel.

Form	[form]	F[nok]
Verbal	[lemma+præpositioner etc]	V[være/have]
Tempus	fx nutid, førdetid	TN, TFD
Subjekt	fx pronomen	SP[form]
Negation	[form]	N[ikke]
Ledtype	fx partikel, andet	LP, LA
Betydning	sikkerhed, usikkerhed	BS, BD
Placering	fx fundamentfelt, indskud (x)	PF

Tabel 1. Kodningskategorier med eksempler

3.1. Oversigt over de undersøgte sætningsadverbier

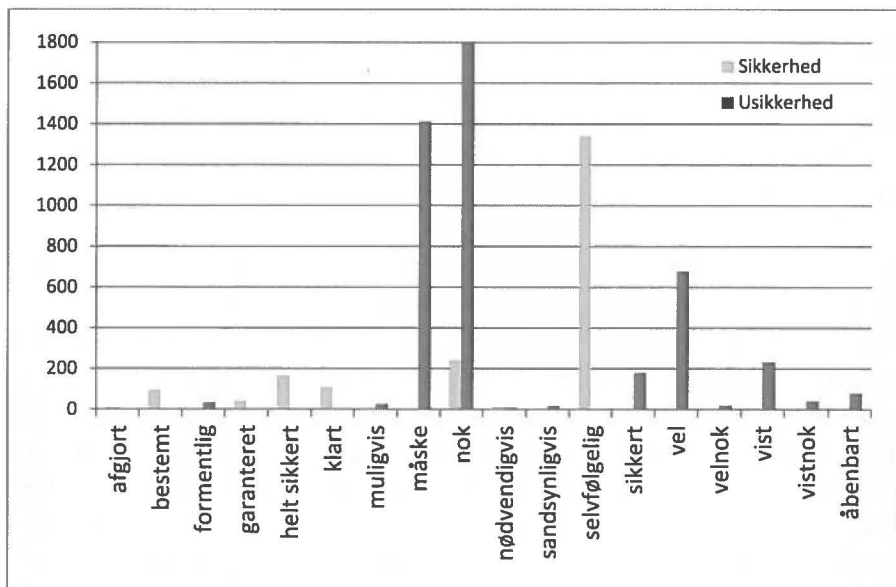
Tabel 2 viser en oversigt over de undersøgte adverbier, fordelt på antal forekomster der udtrykker epistemisk usikkerhed hhv. sikkerhed. Fra de i alt 10.287 former der er blevet kodet, er fjernet alle dem der ikke er epistemiske sætningsadverbier, og det vil i første omgang sige dem der er af en anden ledtype. For fuldstændighedens skyld er her medtaget en kolonne for de former der er kodet som dialogiske. En del af dem vil også kunne betragtes som epistemiske og har muligvis tidligere været kodet til primært at være epistemiske, men ser altså nu ud til i højere grad at have dialogisk eller fatisk funktion. Det gælder især *vel* i højre ekstraposition, som jeg vender tilbage til i afsnit 5.1:

Adverbier	Usikkerhed	Sikkerhed	Dialogisk	I alt
afgjort		8		8
bestemt		93		93
formentlig	32			32
formodentlig	2			2
ganske givet		1		1
ganske vist		3		3
garanteret		40		40
givetvis	1			1
helt givet		1		1
helt sikkert		165		165
klart		107		107
muligvis	26			26
måske	1412		2	1414
naturligvis		1		1
nok	1799	241	1	2041
nødvendigvis	10	15		25
sandsynligvis	16			16
selvfølgelig		1341		1341
sikkert	180			180
tilsyneladende	4			4
tydeligvis		1		1
utvivlsomt		2		2
vel	679	2	1801	2482
velnok	19	1		20
vist	233			233
vistnok	40			40
åbenbart	78	2		80
I alt	4533	2025	1803	8359

Tabell 2. De undersøgte sætningsadverbier, fordelt på epistemisk sikkerhed og usikkerhed

Som det fremgår, er der meget stor forskel i hyppigheden af formerne. Nogle er utrolig sjældne, helt ned til en enkelt forekomst i hele det nævnte korpus af over 1 million ord (*tydeligvis*, *naturligvis*, *ganske givet*, *helt givet* og *givetvis*). Andre forekommer over 1000 gange, mens både *nok* og *vel* findes mere end 2000 gange i dette korpus, *vel* dog med næsten tre fjerdedele af forekomsterne i

dialogisk funktion. I figur 1 nedenfor vises det samme i et histogram, dog frasorteret dels de dialogiske varianter, dels de sætningsadverbier der har færre end 5 forekomster.

Figur 1. Sikkerhed og usikkerhed med flere end 4 forekomster

Det er ikke overraskende at fordelingen er så skæv i talesprog. Susan Conrad og Douglas Biber skriver om en undersøgelse af udtryk for 'stillingtagen' (eng. *stance*) der også omfatter epistemiske former:

... there is very little diversity in the choice among stance adverbials in conversations ... That is, four stance adverbials are extremely common in conversation, each occurring more than 60 times per 100,000 words: *probably, actually, really, sort of*. Taken together, these four adverbials account for about 70 per cent of all epistemic stance markers in conversation. (Conrad & Biber 2000: 64-65)

Den procentandel klarer vi her med bare de tre hyppigste sætningsadverbier, nemlig *selvfølgelig* (1341), *måske* (1411) og *nok* (2052) (i alt 4804/6772 ≈ 71%).

3.2. *Hvad med jo?*

Som lovet, kommer her et bud på hvilken effekt det har at medtage det lille ord *jo* i sådan en undersøgelse. Generelt regnes *jo* for en partikel med dialogisk funktion, ofte kaldet enten modal-, diskurs- eller dialogpartikel (Andersen 1982, Therkelsen 2004, Krylova 2005, Christensen 2007, Hansen & Heltoft 2011), men man kan også betragte den som en form der har som forudsætning at afsender er sikker på at det ytrede er rigtigt – hvilket er baggrunden for at Krylova (2006) kan betragte den som en affirmativ partikel. På baggrund af et randomiseret sæt af 200 forekomster kan vi ekstrapolere til det samlede antal ortografiske *jo*'er i BySoc 1, 2 og 3.

Ud af de 200 forekomster er 32 (16%) irrelevante for denne undersøgelse idet de enten fungerer som svar på negerede spørgsmål (A: "Er han ikke gået", B: "Jo") eller indgår i konstruktionstypen *jo X, desto/jo Y*. Resten er modalpartikler og har, som foreslået, (med)betydningen 'epistemisk sikkerhed'. Mit materiale indeholder i alt 17.356 ortografiske former der svarer til *jo*, så hvis vi fratrækker 16%, reterer der 14.579 ekstra udtryk for epistemisk sikkerhed. Når man sammenholder det med tallene for de øvrige undersøgte sætningsadverbier i tabel 2, er det tydeligt at det gør en overvældende stor forskel om denne partikel inddrages eller ej. Med over syv gange så mange forekomster som *nok*, den ellers hyppigste form i tabellen, kan man også argumentere for at markering af sikkerhed nok ikke er den væsentligste funktion *jo* har. I resten af denne artikel ser jeg derfor bort fra *jo*.

4. Betydningspotentiale og -varianter

Ud fra de kvantitative data alene kan man ikke sige så frygtelig meget om sætningsadverbiernes betydningspotentiale, men det fremgår dog klart af tabel 2 at stort set alle holder sig pænt til en af de lidt groft optrukne poler vi har kodet efter: Kun *nok* forekommer hyppigt som enten epistemisk usikker eller epistemisk sikker form (der er dog også nogle interessante tilfælde med *vel*, som jeg kommer tilbage til). Bemærk at en mindre del af de *nok*'er der her regnes for udtryk for epistemisk sikkerhed, kan være det i en noget afledt betydning, nemlig i kraft af ytringens funktion som løfte, hyppigst i kombination med modalverbet *skulle* (se også Hansen & Heltoft 2011: 1094, §14.13b):

- (1) jeg kan ikke komme på nogen # hh men jeg skal nok lægge hovedet i blød (bysoc2gl-87-RRI)

Man kan argumentere for at det man lover, er man i hvert fald selv sikker på vil ske, men det er på kanten af hvad vi gerne vil have med under epistemicitet. En foreløbig gennemkigning afslører dog at de ikke er særlig udbredte. For det er nemlig ikke sådan at *skulle* + *nok* altid fører til løftebetydning. Udover at det kræver et førstepersonalt subjekt at danne denne sproghandling med den rette performative kraft (sammenlign *det lover jeg* (performativ) med *det lover hun* (konstativ)), så er der mange kontekster hvor det snarere er den futuriske variant af modalverbet der er på spil. Og sammen med den angiver *nok* epistemisk sikkerhed (og altså ikke usikkerhed, som man måske kunne vente med et futurisk modalverbum):

- (2) vores # dansklærer ikke # som jeg også har til engelsk # hun sagde # vi skulle nok få lært at skrive stile (bysoc2gl-87-DRI)

Man kan parafrasere dansklærerens forudsigelse i (2) til noget i stil med: 'med den erfaring jeg har, kan jeg med stor sikkerhed sige at I vil få lært at skrive stile'. I (3) finder vi både en futurisk variant og en løftevariant:

- (3) jeg er lidt urolig over at jeg ikke har modtaget noget brev nej øh men det øh s- det skal nok komme # bare rolig hh vi skal nok kigge på det (bysoc1gl-88-TEL)

Futurisk betydning finder vi i øvrigt også i den faste konstruktion *det går nok* som ikke kan bruges som egentligt løfte, men snarere som beroligelse eller til afslutning af svære emner.

- (4) det var lidt svært at få møkket alt sit lort ind når man var vant til at have sin lejlighed ikke men altså så måtte det stå lidt i lag ## så # det gik nok # men altså mine forældre boede jo ikke længere væk end jeg kunne spadserere over og spise derovre (bysoc2ny-07-RRI)
- (5) der er stress nok på om morgenen nu ikke # det er det men # det går nok jo # det skal det sgu ha # (bysoc1gl-87-CNI)

Andre typer der er annoteret som epistemisk sikkerhed, er dem der optræder i forbindelsen modalverbum + kommunikativt verbum og som regel et førstepersonalt subjekt:

- (6) altså Aalborg er da en stor by og jeg vil da nok sige hvis jeg skulle vælge en provinsby af en eller anden jamen # så ville jeg da ikke have noget # have noget imod Aalborg (bysoc1ny-06-ORU)
- (7) men jeg må nok sige mine rødder de går nok de går også tilbage til Jylland (bysoc1gl-87-JOL)

Og atter andre forstærker beskrivelsen af talerens holdning til noget – udtrykt med fx *synes* eller *tænker*:

- (8) der kommer jo noget undervejs i i selve hans elevperiode men øh ikke voldsomt meget og jeg synes jo nok at han burde tage noget mere ikke (bysoc1ny-06-PFR)
- (9) ja ja jeg tænkte nok at det ville være lidt svært for de # de er jo helt uskyldige (bysoc1ny-06-HTH)

I betydningen epistemisk usikkerhed er *nok* mere end syv gange så hyppig og lader sig ikke så let kategorisere i undertyper. Her kommer kun et par eksempler:

- (10) man kan selvfølgelig godt siden hen øh måske # tænke på at man nok skulle have fulgt lidt mere med ikke (bysoc1ny-06-RJO)
- (11) men øh # vi blev så enige om nå der var nok ikke nogen vej udenom vi måtte fise en tur op på rådhuset # så det gjorde vi (bysoc2ny-07-RRI)

Hvad *vel* angår, er der kun tre forekomster der er blevet kodet som sikkerhed. To af dem har adverbiet i fundamentfeltet hvilket forudsiger at det vil få sikkerhedsbetydning (se afsnit 5), mens det tredje står på den kanoniske sætningsadverbialplads (eksempel 14):

- (12) du sidder over for en person og du hh kan sådan gennemskue personen tror du ikke men altså vel kan du da ej ikke # det kan man ikke (bysoc1ny-06-LKR)
- (13) vel er det så (bysoc1gl-87-ABK)
- (14) nej man har vel sine forbindelser (bysoc1gl-87-EAF)

Igen kan man diskutere om det reelt er videnskæssig sikkerhed der er tale om. I (12) og (13) fungerer *vel* et nok mere bedyrende, mens (14) muligvis er

et eksempel på et reliktfænomen: En tidligere betydning kan overleve i faste konstruktioner – og kan i øvrigt være ganske vanskelig at tolke for den moderne læser (sådan har jeg det i hvert fald selv med dette eksempel).

Bortset fra det er de to fremherskende betydningsvarianter af *vel* epistemisk usikkerhed – og dialogisk brug. I undersøgelsen er de endt med at blive kategoriseret som det ene eller det andet primært på baggrund af placering, så det kræver en omtale af placeringsmulighederne i det danske sætnings-skema.

5. Placeringsmuligheder

De epistemiske sætningsadverbier kan stå mange forskellige steder i danske sætninger – ikke mindst i talt sprog hvor i hvert fald visse af adverbierne kan skydes ind snart sagt hvor som helst (især *måske*, se nedenfor). Det vises enklest i det deklorative sætningsskema (Diderichsens hovedsætningsskema) som kan gengives som i tabel 3, med eksempler på udfyldning af de mulige positioner. Tabel 4 viser hvor mange af de forskellige betydningskategorier der er placeret hvert sted. Heraf fremgår det meget tydeligt at de dialogiske primært er at finde i højre ekstraposition, selvom der dog også er en del sikre og usikre former dér (eksempelvis *selvfølgelig* og *måske*).

	E_v	F-felt	V _r	Subj	SA	V _i	DO	P/MO/BA	E_h
(15)	selvfølgelig	jeg	kender				nogle der...		(bysoc3gl-10-NRZ)
(16)	måske	Oliver	er	han	ikke			så populær	(bysoc3gl-10-MKA)
(17)		muligvis	har	han		fortalt	noget	om ham	(bysoc1ny-06-KJN)
(18)		måske	kan	du		få	brug	for den	(bysoc2gl-87-DRJ)
(19)		ham	der	kan	bestemt ikke	lide	katten		(bysoc1gl-87-MFL)
(20)		der	har	har	da	velnok	været	mange af ungdommen...	(bysoc2ny-06-JJE)
(21)		den	blev					for lille	(bysoc2ny-06-DBE)
(22)		han	fik		jo		en lidt uheldig skæbne	vistnok	(bysoc2gl-87-NOR)

Tabel 3. Deklarativt sætningsskema med fremhævede pladser for epistemiske sætningssærbier + eksempler (forkortelserne står for: E_v = ekstraposition til venstre; F-felt = fundamentfelt; V_r = finit verbalt; Subj = subjekt; SA = sætningssærbial; V_i = injunkt verbalt; DO = direkte objekt; P = prædikativ; MO = middelbart objekt; BA = bundet adverbial; E_h = ekstraposition til højre)

Betydning	E _v	F-felt	SA	E _H	Indskud	Uden sætning	I alt
Usikkerhed	37	61	3902	151	142	243	4536
Sikkerhed	111	250	1230	132	27	272	2022
Dialogisk			11	1747	3	42	1803
I alt	148	311	5143	2030	172	557	8361

Tabel 4. Betydninger fordelt på topologiske placeringsmuligheder

5.1. *Vel til højre*

Som nævnt kategoriseres brugen af *vel* i denne undersøgelse umiddelbart på baggrund af placering i sætningsskemaet, således at et *vel* på sætningsadverbialpladsen regnes for epistemisk usikkert (se dog eksempel (14) ovenfor), mens et i højre ekstraposition kodes som dialogisk. Nogle af dem der står i ekstraposition, kan godt tolkes som usikkerhedsmarkører, men det er kontekstbestemt på den måde at ytringen som sådan skal være spørgende eller på anden måde vise at afsender ikke selv påstår det propositionelle indhold, jf. (23) og (24):

- (23) men de deres er jo ikke opvokset i Nyboder så vel (bysoc1gl-87-VGR)
 (24) det var deres svaghed i starten men den svaghed har de vist ikke rigtig mere vel (bysoc1ny-05-ATP)

Men langt de fleste er faktisk kun dialogiske og lægger ikke på nogen måde op til at afsenderen tager forbehold for indholdet af sin ytring – det efterhængte *vel* bruges alene til at få opbakning fra modtageren (der så ofte kvitterer med minimalrespons (ikke vist her)):

- (25) vi har jo ikke siddet og grædt over at der ikke var nogen familie til vores sølvbryllup vel (bysoc1ny-06-VGR)
 (26) altså min mor kunne jeg sagtens sige det til altså # hun var ikke glad for det vel men jeg vidste hun ville ikke sige det til min far (bysoc2gl-88-MDA)
 (27) nu er jeg ikke selv katolik vel men altså (bysoc2ny-07-RRI)

For at være konsekvent – og for at undgå individuelle forskelle i kodernes fortolkninger af efterhængt *vel* – er de altså alle blevet markeret som dialogiske, også dem der kan læses som delvist epistemisk usikre.

5.2. *Indskudte adverbier*

Indskuddene er til gengæld svære at vise i et sætningsskema. Det sætningsadverbium der hyppigst optræder på uventede pladser, er *måske*, men også flere andre kan flettes ind undervejs i talestrømmen:

- (28) men jeg kan da godt se nu # nok at # at det er en gammeldags skole ikke (bysoc1ny-06-KJN)
 (29) og den koster attenhundrede i husleje om måneden # og så kommer selvfølgelig mit forbrug oveni (bysoc2ny-07-RRI)

- (30) der ville komme måske en besættelse ikke eller de- der ville blive kæmpet en konventionel krig i Danmark ikke (bysoc1gl-87-MFL)

De omgivende pauser i eksempel (28) er med til at signalere at der er tale om et indskud, men den usædvanlige topologiske placering er mindst lige så væsentlig for kategoriseringen som indskud. Det ser vi i eksempel (29) og (30) hvor adverbierne er placeret 'ukurrante' steder, nemlig hhv. mellem finit verbal og subjekt (den kanoniske plads er efter subjektet når dets plads er udfyldt, jf. sætningsskemaet i tabel 3) og mellem infinit og objekt.

5.3. *For sig selv*

Den sidste type er 'Uden sætning'. Denne variant er først og fremmest nødvendig for at kunne håndtere at mange af adverbierne kan fungere som respons i sig selv. Andre forekommer sammen med sætningsemner, men altså uden finit verbal og som regel også uden subjekt:

- (31) # selvfølgelig ja # det er lige ud og så lige overfor (bysoc1ny-06-ABK+JOL)
- (32) # ja åbenbart ikke ha ha ja (bysoc2ny-06-CTM)
- (33) nej det ved jeg ikke jo e- en anden tiende klasse vistnok (bysoc2gl-87-SKO)
- (34) hvad siger du # hh sandsynligvis syv år # (bysoc1gl-87-PTK)

6. Subjektstyper

Materialet er også opmærket for hvilken subjektstype der findes i den sætning de epistemiske former knytter sig til (om nogen). Min forventning var dels at der ville være flest forekomster med førstepersonale subjekter eftersom det er talerens videnskæbige sikkerhed der kommer til udtryk ved brug af disse former, dels at netop de i særlig grad ville udtrykke usikkerhed frem for sikkerhed.

Ingen af disse – indrømmet, helt intuitive – hypoteser blev bekræftet. Som det fremgår af tabel 5, findes der langt flere forekomster med tredjepersons-subjekter end med førstepersons- (mere end dobbelt så mange: 3521 (iberegnet appellativerne) mod 1724). Og mens usikkerhed helt generelt er langt hyppigere end sikkerhed, har de førstepersonale subjekter en af de laveste procentandele

af usikkerhedsadverbier i optællingen her – kun den meget blandede gruppe af *der*-subjekter har lavere relativ hyppighed³.

Subjekt	Usikkerhed	%	Sikkerhed	%
1prs	1117	65	607	35
2prs	139	75	47	25
3prs	2387	75	777	25
Appellativer	268	75	89	25
Infinit	3	75	1	25
<i>der</i>	339	62	209	38
<i>som</i>	28	76	9	24
I alt	4281	71	1739	29

Tabel 5. Betydninger fordelt over subjektstyper

Den slags resultater er gode, for de tvinger én til at tænke nærmere over ens umiddelbare antagelser. Et bedre bud på en hypotese tager udgangspunkt i individets viden om sig selv versus dets viden om andre mennesker: Man har naturligvis bedre basis for at udtale sig med sikkerhed om egne oplevelser, erfaringer og følelser end om hvad der sker for andre (jf. eksempel (35)-(36)). Det forhindrer på ingen måde at vi taler om andre, se bare hvor mange subjekter der ikke er førstepersonale (2prs + 3prs + appellativer = 3707, og her er så ikke engang medregnet det ukendte antal *som/der*-subjekter i relativsætninger der henviser til andre end taleren). Men vi tager altså åbenbart passende forbehold når vi gør det (jf. eksempel (37)-(38)):

(35) hold kæft hvor jeg skældte Ole ud # jeg mente jo bestemt at han burde # rejse sig og sige det # ville han ikke # gå med til og sådan (bysoc2gl-87-DBE)

3. Da jeg udviklede kodningsmanualen, forsøgte jeg at formindske behovet for analysearbejde undervejs på flere måder for at undgå at overlade for meget analysearbejde til de enkelte kodere. På flere måder har det givet anledning til ærgrelse sidenhed. En af ærgrelserne knytter sig til *der*- og *som*-subjekter: De er kun noteret som sådan (fx SPder, for SubjektPronomen af formen *der*) og det er derfor ikke muligt at afgøre om der er tale om et formelt subjekt som i *nu er der stille/der kom en soldat marcherende* eller subjektet i en relativsætning (*dem der tænker sig godt om/det er noget der ligner*) – og altså heller ikke hvilken type subjekt relativsætningernes *der* henviser til. Noget lignende gælder *som* der dog er ganske sjælden i materialet. En afklaring af hvad der nærmere gemmer sig bag disse kategorier, må derfor afvente en senere omkodning af mine data.

- (36) jamen det øh det blev jeg også øh det blev jeg afgjort altså øh fordi jeg startede på øh hh jeg startede på Ingeniørakademiet hed det dengang (bysoc1ny-06-KJN)
- (37) de talte udelukkende fransk der var både drenge og piger # øh de har formentlig gået der øh en stor del af dem i hvert fald (bysoc1gl-88-LAL)
- (38) for nogle af de der ting som jeg ved at han # umiddelbart ville studse over eller # han ville måske synes jeg var en anden en end den jeg egentlig ville # ville gøre mig til (bysoc1gl-88-TEL)

Her må man også påtænke at tallet for sikkerhedsadverbier ved tredjepersonale subjekter bliver hevet op af de hyppige *det*-konstruktioner (*det* + verbal + epist. SA):

- (39) jo det smitter meget meget af # det gør det helt sikkert # det er helt klart ## ja # jo men det er rigtigt # ja det det tror jeg faktisk (bysoc2gl-87-JJE)

Som eksempel (39) viser, drejer det sig om talerens subjektive vurdering, og der er derfor ikke behov for at tage samme forbehold som hvis det var en tredjeperson man udtalte sig om.

Bemærk også hvordan taleren varierer sin formulering, men i store træk bevarer samme indhold (sikkerhed), bortset fra til sidst hvor det modificeres af en *jeg tror*-konstruktion. Det er ikke sjældent at talere på den måde bevarer samme betydningsindhold over flere på hinanden følgende ytringer. Sali Tagliamonte, som er en af pionererne inden for undersøgelser af social variation i forhold til syntaks, taler om 'supertokens' når man har eksempler på varianter der følger umiddelbart efter hinanden på den måde (Tagliamonte 2006: 96). Det er en af de ting jeg gerne vil undersøge nærmere, også med henblik på at afdække i hvilket omfang talerne akkommoderer til hinanden ved at bruge samme udtryk eller konstruktionstype over flere ytringer⁴.

7. Prædikattyper

Den sidste af de sproglige faktorer jeg vil beskæftige mig med her, er de prædikater som adverbierne optræder sammen med. Det er nødvendigt at

4. Ud fra denne type udskrifter kan vi ikke se hvad interviewereren eventuelt har sagt i de pauser der er undervejs, og det skal naturligvis indgå i analysen når jeg når så langt.

sortere prædikaterne i nogle hovedgrupper da der er flere hundrede forskellige repræsenteret i materialet.

Her har jeg taget udgangspunkt i to typer som jeg har fundet intuitivt plausible som relevante for min undersøgelse, nemlig kognitionsprædikater (som *vide, synes* og *tro*, men også *tænke, finde ud af, blive klar over*) og kommunikationsprædikater (bl.a. begrundet i muligheden for evidentielle angivelser, fx *sige, spørge, råbe*). Derudover fandt jeg det nødvendigt at have dels en kategori for fysiske aktiviteter (som *løbe, male, danse*) og dels en for det jeg har kaldt 'sociale' fænomener eller aktiviteter (som *lege, gå i skole, være sammen med*)⁵.

Med de små tusind eksempler jeg allerede har gennemgået, danner der sig allerede nogle interessante mønstre, jf. tabel 6:

Adverbier	Prædikattyper				
	kogn	komm	fysisk	social	I alt
bestemt	29	2	3	4	38
garanteret	1	4	6	10	21
helt klart		2	4	4	10
helt sikkert	19	2	9	6	36
klart	1		1	6	8
måske	33	11	40	42	126
nok	134	29	31	70	264
selvfølgelig	23	16	44	59	142
sikkert	2	1	4	2	9
vel	75	23	70	82	250
vist	5	1	5	4	15
åbenbart	2	1	3	5	11
I alt	324	92	220	294	930

Tabel 6. Epistemiske adverbier og prædikattyper (over 5 forekomster i alt)

5. Det er ofte ganske vanskeligt at skelne mellem de to (er 'være velbjerget' fx en fysisk eller en social ting – i nogle sammenhænge kunne det endda være noget kognitivt? Jeg har kodet det som socialt fordi det er en accidentiel egenskab og en egenskab der har indflydelse på ens sociale relationer, i modsætning til fx 'at være teenager' som godt nok er forbigående, men dog ikke en ting man kan slippe for at være i den periode det står på).

Det er tydeligt at kognitive prædikater er den hyppigste kontekst for de epistemiske adverbier, og det giver jo glimrende mening. Bortset fra det er der generelt flere sociale prædikater end fysiske, og altid færrest kommunikative. Hvad vi dog ikke kan vide fra disse analyser, er om det adskiller sig fra sætninger uden epistemiske adverbier – er det fx bare et træk ved disse samtaler at der optræder så mange kognitive prædikater og så få kommunikative, eller er det en væsentlig faktor i beskrivelsen af epistemiske adverbier?⁶ Men når man først har en sådan kodning, kan man forfølge mange forskellige hypoteser inden for rammerne af de epistemiske adverbier. Her kommer et par bud:

Ud fra de eksempler jeg gav ovenfor for *nok* med sikkerhedsbetydning, vil man vente at denne betydning især knytter sig til kognitive prædikater, og det viser sig også at være tilfældet, selv om billedet endnu engang er ganske blandet:

<i>nok</i>	Prædikattyper								
	kogn	%	komm	%	fysisk	%	social	%	I alt
Sikkerhed	77	65	20	17	8	7	14	12	119
Usikkerhed	57	39	9	6	23	16	56	39	145
<i>Alle ep.adv.</i>	324	35	92	10	220	24	294	32	930

Tabel 7. *Nok's* betydninger fordelt på prædikattyper

En af måderne at fortolke tallene er som i tabel 7 at fokusere på fordelingen af forekomster af *nok* for hver prædikattype. Heraf fremgår det at størstedelen af de sikre *nok*'er forekommer sammen med kognitive prædikater, nemlig 77/119, dvs. 65%. Et sådant tal kan dog ikke stå alene, men må forholdes til fordelingen generelt set, og her har vi igen kun tallene for prædikater i tkontekster med et epistemisk adverbium, ikke for alle ytringer i korpus (jf.

6. En tentativ sammenligning kan foretages med en kategorisering af prædikater i en delgruppe af de ledsætninger som Torben Juel Jensen og jeg selv undersøger ekstensivt i et andet projekt på Sprogforandringscentret. Her har vi haft brug for at vide hvilke hovedtyper af prædikater der findes for en i øvrigt ret blandet gruppe af matrixsætninger. Vi skelnede mellem kommunikative prædikater, kognitive prædikater og en restgruppe af 'andre'. Der var 29% kommunikative, 41% kognitive og 30% 'andre', sammenlignet med her: 1% kommunikative, 35% kognitive og 54% 'andre' (hvis vi slår 'fysisk' og 'social' sammen her). Med andre ord er der især overraskende få kommunikative prædikater sammen med de epistemiske adverbier og en noget højere frekvens af kognitive prædikater.

den nederste række i tabel 7 der er overtaget fra tabel 6). Forskellen er ganske markant: for adverbierne generelt står de kognitive prædikater for 35% af konteksterne, stadig den hyppigste prædikatstype, men ikke tilnærmelsesvis så hyppig som ved *nok* med sikkerhedsbetydning.

En anden måde at beskrive fordelingen på er ved at se på den relative fordeling af sikre og usikre varianter af *nok* under hver prædikatstype, jf. tabel 8.

<i>nok</i>	Prædikattyper								I alt
	kogn	%	komm	%	fysisk	%	soc	%	
Sikkerhed	77	57	20	69	8	26	14	20	119
Usikkerhed	57	43	9	31	23	74	56	80	145

Tabel 8. Den relative frekvens af *nok* med sikker og usikker betydning over prædikattyper

Heraf fremgår det tilsvarende at de kognitive prædikater har en klar overvægt af *nok* med sikkerhedsbetydning i forhold til den gængse fordeling (som er ca. 1/3 sikkerhedsformer), men også at de noget sjældnere kommunikationsprædikater har en endnu større procentdel af sikre *nok*'er. Det er givetvis konstruktionstypen *det må jeg nok sige* der øver sin indflydelse her.

En anden hypotese kunne lyde at evidentielle adverbier som *vist*, *åbenbart* og *tilsyneladende* især optræder sammen med prædikater der denoterer fysiske handlinger fordi de er lette at sanse – man kan se dem udspille sig foran sine øjne eller høre dem etc. Jeg har slået de få evidentielle adverbier sammen, så man bedre kan overskue fordelingen:

Betydning	Prædikattyper								I alt
	kogn	%	komm	%	fysisk	%	soc	%	
Evidentielle adv.	8	24	2	6	11	33	9	27	33

Tabel 9. Evidentielle adverbier fordelt på prædikattyper

Desværre er der så få forekomster af de evidentielle adverbier at det er meget svært at sige noget definitivt om denne hypotese – men tallene modsiger den i hvert fald ikke, faktisk er der netop flest fysiske prædikater her.

8. Kategori og variation – sammen?

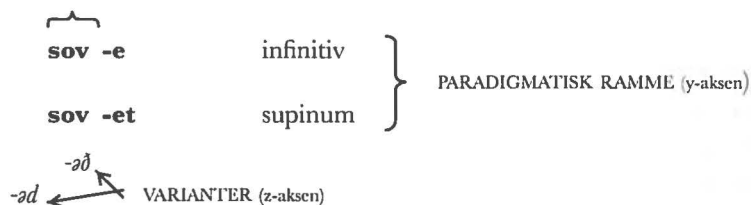
Det er åbenlyst at der er lang vej endnu til en beskrivelse af hvordan det kategorielle niveau spiller sammen med det variationelle. På den ene side drejer det sig om den empiriske udforskning af indholdskategorien epistemicitet hvor det er nødvendigt at inddrage også andre udtryk for epistemisk sikkerhed og usikkerhed. Jeg er særlig interesseret i de sætningsformede konstruktioner som kommer i flere typer, dels de grammatikaliseret parentetiske med ledfølgen *Ø v s* som i *tror jeg nok, kan man sige*, dels de potentielt parentetiske med ledfølgen *s v a / x v s a* og førstepersonalt pronomeren som i *jeg tror (nok) at..., det tvivler jeg på...* og endelig den prædikativiske type (som er udelukket fra de optællinger der er rapporteret i denne artikel, netop fordi adverbierne her optræder prædikativisk, ikke som sætningsadverbier) *det er klart, det er helt sikkert, det er åbenlyst*. Der lader til at være en fordeling hvor de første to typer primært drejer sig om markering af forbehold (usikkerhed), mens den sidste oftest markerer tilslutning (sikkerhed). Det vil også være rimeligt at inkludere modalverber, men de nævnte sætningsformede udtryk for epistemicitet er mindre udforsket og vil derfor kunne bidrage med mere ny viden. Og så er de tilsyneladende ganske hyppige i talesprog.

På den anden side har projektet som sit primære mål at beskrive en sprogmodel der både har plads til kategoriel (især grammatisk) betydning og variationel (især social) betydning. Foreløbig forestiller jeg mig det som en udvidelse af den klassiske todimensionale beskrivelse af sprogsystemets akser som vi kender det fra Saussure hvor den syntagmatiske akse er horisontal og den paradigmatiske er vertikal og beskriver hvilke elementer der i stedet kunne indgå på det relevante sted. Hertil kunne så føjes en tredje dimension som angiver hvilke socialt relevante forskelle der yderligere kan gøre sig gældende.

Det er nok lettest at forestille sig i forhold til det traditionelle sociolingvistiske område, nemlig fonetisk variation. Her er der dog den vanskelighed tilknyttet, at de fleste (udforskede) fonetiske forskelle knytter sig til den leksikalske stamme, men der er intet principielt til hinder for at man også kan beskrive udtalemæssige distinktioner der har med bøjning eller andre grammatiske forhold at gøre. Et eksempel er supinum i dansk som er blevet udforsket som en sociolingvistisk variabel af forskere tilknyttet Sprogforandringscentret ved Københavns Universitet (Jensen & Mægaard 2010). I dialektologisk perspektiv har interessen især samlet sig om den jyske variant, der slutter på [-ən], men den standarddanske ortografi med endelsen *-et* har faktisk også to udtaleformer;

en regional (østjysk) med hårdt d, [-əd], og en standardsproglig med blødt d, [-əd̥]. Jeg skal ikke gengive detaljerne, men man kan godt forestille sig en beskrivelse der dels viser den syntagmatiske ramme for supinumsendelsen, dels dens paradigmatiske placering (som modsætning til andre infinitte former) og endelig de socialt relevante udtalemuligheder; jf. illustrationen i figur 2.

SYNTAGMATISK RAMME (x-aksen)

Figur 2. Tredimensional sprogmodel med plads til sociolingvistisk relevante varianter

Hvor man i den traditionelle beskrivelse plejer at definere tegnet sådan at enhver udtryksforskel vil indebære en indholdsforskel, vil en variationelt informeret teori eksplicit operere med et vist spektrum inden for hvilket tegnudtrykket kan bevæge sig. Det kategorielle niveau vil så skulle definere hvor stor variation der kan rummes inden for samme tegnramme, og hvor grænserne går.

Principielt vil det samme gøre sig gældende for indholdssiden, men her er den sociolingvistiske forskning ikke nået særlig langt, og det er derfor vanskeligere at beskrive rammerne for sociolingvistiske indholdsforskelle som ikke samtidig udgør egentlige tegnforskelle. Jævnfør fx Weiner & Labov (1983) hvor forskellen på aktiv og passiv forsøges angrebet som en sociolingvistisk variabel (hvem bruger mest passiv, kvinder eller mænd, middelklasse eller arbejderklasse?). Dette er i klar modstrid med en tegnorienteret beskrivelse der betragter de to diateseformer som kategorielt forskellige, men dog med delvist overlappende anvendelsesmuligheder. Det er disse overlap Weiner og Labov udnytter til at forsøge at overholde det variationslingvistiske grundprincip om at holde indholdet konstant for at kunne undersøge udtryksforskelles sociale betydning.

En anden måde at beskrive indholdssiden i et variationsperspektiv (inspireret af Ruqaiya Hasans arbejder om semantisk variation, jf. Hasan 2009) består i at definere en anden ramme for variationen end tegnets indholdsside, mest oplagt i forhold til pragmatiske faktorer. Her kan man fx se på forskellige

måder at forme samme type sproghandling på (direktiver kan både laves med imperativ og med indikativ verbalform), men man kan også se på hvordan taler markerer sin opfattelse af sætningsindholdet, fx ved at vise hvor sikker man er på sandheden af det. Det er ud fra det perspektiv (dvs. som et bud på en pragmatisk ramme for indholdsmæssige forskelle) jeg har iværksat undersøgelsen af epistemiske sætningsadverbier i dansk talesprog. Og det er ud fra det perspektiv at det er nødvendigt at udvide med andre slags sproglige markeringer af sikkerhed og usikkerhed, så man kan få et bedre overblik over de semantiske varianter der findes og hvilke sociale variable de evt. korrelerer med. Som ved den grammatiske kategori i figur 2 måtte der også her beskrives hvor grænserne for variationen går: hvornår og under visse betingelser fungerer de nævnte sproglige former ikke længere som udtryk for epistemicitet? For at besvare disse spørgsmål er det nødvendigt med dybdegående, kvalitative analyser. Med inspiration fra bl.a. Mortensen 2010, Coates 1987, Kärkkäinen 2003 og Cheshire 2007 skal de multifunktionelle aspekter af de undersøgte former inddrages, med henblik netop på at afgrænse spektret for den semantiske variation, for det er allerede påvist at de også kan bruges til andre ting end at udtrykke videnskabsmæssig sikkerhed og usikkerhed, hvoraf høflighed velnok er en af de væsentligste.

Henvisninger

- Andersen, T. (1982). Modalpartikler og deres funktion i dansk. *Danske Studier* 1982, 77. bind, 7. rk, bd. 5. København: Universitets-Jubilæets danske Samfund, 86-95.
- Boye, K. (2006). Epistemic Meaning: A Cross Linguistic Study. Ph.d.-afhandling. København: Institut for Engelsk, Germansk og Romansk.
- Bresnan, J., A. Cueni, et al. (2007). Predicting the dative alternation. *Cognitive Foundations of Interpretation*, 69-94.
- Bybee, J. (2006). From usage to grammar: the mind's response to repetition. *Language* 82(4), 711-733.
- Chambers, J.K. (1995). *Sociolinguistic Theory*. Oxford: Blackwell .
- Cheshire, J. (2007). Discourse variation, grammaticalisation and stuff like that. *Journal of Sociolinguistics* 11(2), 155-193.
- Cheshire, J., P. Kerswill & A. Williams. (2005). Phonology, grammar, and discourse in dialect convergence, i P. Auer, F. Hinskens & P. Kerswill (red.), *Dialect change: convergens and divergence in European languages*. Cambridge: Cambridge University Press, 135-167.

- Christensen, T.K. (2007). *Hyperparadigmer. En undersøgelse af paradigmatiske samspil i danske modusystemer*. Roskilde: Roskilde Universitet.
- Coates, J. (1987). Epistemic modality and spoken discourse. *Transactions of the Philological Society* 85(1), 110-131.
- Conrad, S. & D. Biber. (2000). Adverbial Marking of Stance in Speech and Writing, i S. Hunston & G. Thompson (red.) *Evaluation in Text. Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press, 56-73.
- Gregersen, F. (2006). Strukturalismen i vore hjerter. Eller: i virkeligheden er vi jo allesammen en slags strukturalister, *NyS* 34-35. København: Multivers, 11-52.
- Hansen, E. & L. Heltoft (2011). *Grammatik over det Danske Sprog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Harder, P. (2010). *Meaning in Mind and Society. A functional contribution to the social turn in Cognitive Linguistics*. Berlin, De Gruyter Mouton.
- Hasan, R. (2009). *Semantic Variation. Meaning in Society and in Sociolinguistics*. London/Oakville: Equinox .
- Jensen, T. J. & M. Maegaard (2010). Hvor er bleven blevet af? Præteritum participium af stærke verber i Jylland. *Danske Talesprog* 10, 34-56.
- Jensen, Torben Juel (2008). Sætningsadverbier og adverbelle konjunktioner. (Upubliceret oversigt til brug for kodning af ledsætninger).
- Krylova, Elvira (2005). Epistemisk polyfoni i danske modalpartikler, i R. Therkelsen (red.), *Sproglig polyfoni. Arbejdsrapporter 4*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter, 75-87.
- Krylova, Elvira (2006). De danske affirmative 'da' og 'jo', i R. Therkelsen (red.), *Sproglig polyfoni. Arbejdsrapporter 6*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter, 103-122.
- Kärkkäinen, E. (2003). *Epistemic Stance in English Conversation. A description of its interactional functions, with a focus on I think*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Oxford: Basil Blackwell
- Mortensen, J. (2008). Epistemiske og evidentielle sætningsadverbialer i dansk. *Ny Forskning i Grammatik* 15. Odense: Syddansk Universitet, 133-156.
- Pierrehumbert, Janet. (2001). Exemplar dynamics: Word frequency, lenition and contrast, I J.
- Reid, W. (1995). Quantitative analysis in Columbia School theory, i E. Contini-Morava & B. Sussman Goldberg (red.), *Meaning as Explanation. Advances in Linguistic Sign Theory*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 114-52.

- Simon-Vandenberg, A.-M. & K. Aijmer (2007). *The Semantic Field of Modal Certainty. A Corpus-Based Study*. Berlin, Mouton de Gruyter.
- Tagliamonte, S. A. & D. Denis (2010). The stuff of change: General extenders in Toronto, Canada. *Journal of English Linguistics* 38(2).
- Tagliamonte, S. A. & R. V. Roeder (2009). Variation in the English definite article: Socio-historical linguistic in t'speech community. *Journal of Sociolinguistics* 13(4), 435-471.
- Tagliamonte, S. A. (2006). *Analysing Sociolinguistic Variation*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Therkelsen, Rita (2004). Polyfoni som sproglig begrebsramme og som redskab i tekstanalysen. *Sproglig polyfoni. Arbejdsrapporter I*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter, 79-109.
- Weiner, J. & W. Labov (1983). Constraints on the Agentless Passive. *Journal of Linguistics* 19(1), 29-58.